

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

PIGTRÅD

UDGIVET AF

KAMMERATERNES HJÆLPEFOND

AUSCHWITZ
✧
BERGEN BELSEN
✧
BUCHENWALD
✧
DACHAU
✧
HUSUM
✧
NEUENGAMME
✧
PORTA
✧
RAVENSBRÜCK
✧
SACHSENHAUSEN
✧
STUTTHOF
✧
FRØSLEV
✧
HORSERØD
✧
SHELLHUSET
✧
VESTRE FÆNGSEL

Forsiden:

Sømændene hædres
i Nyhavn.

Inde i bladet: Stormombrust 29. august ★ Ordsifte: øst - vest ✧ Feriehjemmet på Kegnæs en succes ★ Humor bag pigtråd ★ Frihedskollegium billigere end beregnet.

**Jydsk Ilt- & Acetylgas
Fabrik Akts.**

Horsens

Møller & Jochumsen A/S

HORSENS

THUIEN
AALBORG

*Ethvert brev bør forsynes
med vore smukke mærkater
i farvetryk.*

*Vi har to at vælge imel-
lem:*

- 1. Bernadotte-mærkatet med
hans billede.*
- 2. Kammeraternes Hjelpe-
fonds mærkat.*

*Begge mærkater foreligger
i ark med 25 stk. à 10 øre
og fås ved at indsende be-
løbet til giro 780, Kamme-
raternes Hjelpefond, Ordrup
Jagtvej 175, Charlottenlund.*

*De indkomne beløb går
til fondens hjælpearbejde.*

KAMMERATERNES HJÆLPEFOND

stiftet 1945

PROTEKTOR: HS. KGL. HØJHED PRINS AXEL

Fondens kontor: Ordrup Jagtvej 175 (kontortid 9—12,30).
Telf. Ordrup 5075 — Postkonto 780.

Medlemmer: Iflg. fundatsens § 4 kan som medlemmer af fonden kun optages danske statsborgere, der grundet på aktiv indsats i frihedskampen i besættelsestiden har været indsat i danske eller tyske fængsler eller i danske eller tyske fange- eller koncentrationslejre. Danske sydslesvigere, der ikke har dansk indfødsret, men iøvrigt opfylder betingelserne, kan også optages, ligesom personer med norsk indfødsret, der har været bosiddende i Danmark og har øvet aktiv indsats i Frihedskampen, også kan optages som medlem.

Formål: Iflg. fundatsens § 14 skal de midler, fonden har til rådighed til ud- deling, fortrinsvis komme deporterede, sekundært alle de, der som følge af del- tagelse i frihedskampen har været arresteret og interneret, til gode tilligemed disse sidstes efterladte. Kammeratskabshjælpen ydes til: 1) Kammerater, hvis helbred på grund af frihedskampen har lidt sådan skade, at de ikke økonomisk er i stand til at give deres børn den uddannelse, som de ellers ville have fået. 2) Børn efter faldne kammerater. — Beløbet skal fortrinsvis anvendes til at give børnene en uddannelse som den, deres fader ville have givet dem, hvis han var forblevet i live. 3) Tilskud til særlige formål udover de ovenfor under 2 nævnte til kammeraternes enker og børn. 4) Tilskud navnlig som hjælp til studieophold, rekreationsophold her i landet eller i de andre nordiske lande — og andre lig- nende øjemed.

BESTYRELSE

Forretningsudvalget:

Formand: Konsul, sagfører Kaj V. Dahl, Vitus Berings Plads 1, Horsens.

Næstformand: Oberstløjtnant Fl. B. Larsen, Søgård, Sønderjylland.

Kasserer: Statsaut. revisor H. C. Steen Hansen, St. Kannikestræde 10, Kbh.

Sekretær og leder af fondens kontor: Arkitekt H. Kornbeck, Ordrup Jagtvej 137, Charlottenlund.

Kaptajn Aage Eifer, Phistersvej 2 B, Charlottenlund, Helrup 2372.

Den øvrige bestyrelse:

**Christensen, Allan C., assurandør, Thorvaldsensvej 9, København, V.
Damtoft, Aage E., præst, Vesterbro 76, Alborg.**

Darling, Sv., tobakshandler, Hillerød.

Fog, Mogens, professor, dr. med., Søllingsvej 17, Charlottenlund.

Hansen, Viggo, fabrikant, Spigerborggade 2, Varde.

Holt, Paul, seminarieførstander, Århus.

Jespersen, Otto, landsretssagfører, Søndergade 72, Århus.

Johansen, P. A., arkitekt, Bernstorffslunds allé 80, Charlottenlund.

Kjeldsen, K. oberstløjtnant, Odense.

Kæraa, Leo, tandteknikermester, Banegårdspladsen, Århus.

Leth, O., bibliotekar, Johnstrupsvej 8, Sorø.

Loft, Johs., gas- og vandmester, de Mezasvej 18, Århus.

Madsen, N. J., pastor, Vorning pr. Hammershøj.

Mahler, P. E., førstelærer, Nr. Søby skole, Nr. Søby, Fyn.

Malling-Jacobsen, A., ritmester, Kollund, Sønderjylland.

Møller, Poul, fabrikant, Skive.

Næsted, Børge, læge, Sadolinsgade 9 st. th., Odense.

Olesen, O., kontorchef, Kastanie allé 7, Herning.

Olesen, Otto W., boghandler, Randers.

Rambusch, H., landsretssagfører, Kongensgade 49, Esbjerg.

Riis, Poul, pastor, Rosenvængets Sidealle 5, Ø. Tria 3101.

Thestrup, K., (M.F.) dommer, Viborg.

Thorsøe, Holger, købmand, Sønderborg.

Stormombrust 29. august

Man hædrer dagen ved løsladelse af forbryderen dr. Best

Nøjagtig på det klokkeslet for 9 år siden, da de tyske panserbiler startede på Roskilde landevej mod København for at foretage den militære aktion mod hovedstaden, blev hovedmanden for den 29. august løsladt.

Da dr. Best nåede den tyske grænse, skriver Børge Outze i Information, var det nøjagtigt 9 år siden, han lod en række danske borgere arrestere og føre som gidsler til Alsgades skole, hvorfra deres vej gik til Hørserødlejren. Blandt dem var flere medlemmer af den nuværende danske regering — udenrigsministeren, der fløj til Paris i Eisenhoweres maskine igår, kirkeministeren og boligministeren. Disse tre har som mange andre i morgentimerne idag sendt tanker tilbage til den nat og den morgen og de dage, som fulgte, og ingen af dem har anet, at den regering, de sidder i, har benyttet mindedagen til at løslade Best.

Nej, for det er jo naturligvis helt tilfældigt. Der ligger ikke, som man kunde tro og, omend hovedrystende i protest, bøje sig for, smukke kristelige motiver bag valget af den 29. august som dr. Bests frihedsdag. Det er ikke ønsket om at gengælde ondt med godt, som har gjort sig gældende. Det er, som så ofte før, den rene tankeløshed, akkurat som det har været, når man tidligere har givet danske mindedage en særlig karakter ved begunstige af krigsforbrydere. Ihvertfald prøver man idag at forklare, at sådan er det gået til. Man vil have os til at tro, at spørgsmålet om dr. Bests løsladelse er blevet puttet ind i maskineriet i den ene ende og er kommet ud af den anden, tilfældigvis den 28. august. Vejen fra justitsministeriet over kongens skrivebord til fængselsdirektoratet og statsfængslet i Horsens har haft den længde og taget den tid, og anden forklaring er der ikke. Medmindre justitsminister Heiga

Pedersen skulle få lyst til at forklare, hvad hun har tænkt, da det stod hende klart, at en øjeblikkelig viderebefordring af dokumentet med kongens underskrift ville medføre løsladelsen på mindedagen. Men den lyst griber hende næppe, og øjensynlig har hun ikke haft hæmmende erindringer om natten til den 29. august 1943, sådan som en del af hendes ministerkolleger ville have haft det. Retfærdighedens gudinde har bind for øjnene; hendes stedfortræder i Danmark har det øjensynligt også.

Man mindes den mand, der den 29. august hoverende og tænderskærende af raseri brølede ud over en flok mænd, han havde truet på livet: »Dette latterlige lille land».

Det står ham frit for at gentage bemærkningen idag nede i Tyskland.

Vi skal ikke modsige ham.

Taktløsheden i at løslade dr. Best netop den 29. august fremgår bl. a. også af at han er benådet. At benåde en forbryder netop på den dag, da han selv foranstaltede massearrestationer på et stort antal danske kvinder og mænd, er hårrejsende.

Måden, det er sket på, har da også fremkaldt en række protester.

En række udtalelser:

Således udtaler formanden for Gestapofangerne, V. Clemmensen:

— Det er en hån uden lige, at man netop idag løslader den mand. Den 29. august er den eneste dato fra besættelsestiden, vi har grund til at være stolte af, og så ødelægger man dagen ved at løslade dr. Best. Det er utroligt, ja det er intet mindre end et slag i ansigtet, at man idag, hvor vi lige ved højtideligheder har mindet og talt om dem, der faldt for Danmark i kampen mod de tyske undertrykkere, slipper den mand løs, der for de fleste af os stod

som den uhyggeligste repræsentant for disse undertrykkere.

Den samlede presse er også forfærdet. Således skriver Politiken for den 29. august:

Sammentræffet kunne se ud som en tanke, omend ikke nogen behagelig tanke. Men det er naturligvis en tilfældighed. En tanketorsk snarere end en tanke. Sa meget desto værre. Det havde været en smal sag at slippe dr. Best løs nogle dage før eller senere. Men sagen fik lov at gå sin ekspeditions-mæssige gang. Det er jo det nemmeste. Men netop derfor, netop fordi ingen tanke har været i omløb, virker løsladelsen provokerende og taktløs. Den krænkelse af følelser, der her har fundet sted, burde være undgået.

Hvad dr. Best angår: Måtte vi så være færdig med ham.

En taktløshed og en udfordring hedder det i Socialdemokraternes kommentar:

— Imidlertid kan det ikke nægtes, at det virkede både chokerende og udfordrende, at meddelelsen om løsladelsen netop skulle komme i går, den 29. august. Mildt udtrykt var det en mere end ejendommelig optakt til dagens forskellige mindehøjtideligheder.

Det må naturligvis anses for udelukket, at justitsministeriet med forsæt havde valgt denne dag. Det må simpelthen skyldes en utrolig tankeløshed hos de pågældende myndigheder, men en tankeløshed af en karakter, der virker som en taktløshed og en udfordring.

»Land og Folk» skriver bl. a.:

I samme time, hvor enker og børn, kammerater, venner og medkæmpere samledes ved de af dr. Best myrdede patrioters grave for at mindes heltens indsats og takke dem, i samme time fandt de ansvarlige fra dengang og de ansvarlige for atlantpolitiken i dag det passende at meddele, at dr. Best — manden, der for sine forbrydelsers skyld engang var dødsdømt ved dansk ret — var benådet og under behørlige æresbevisninger ledsaget ud af landet som fri mand.

Erklæring fra kollegianerne på Aarhus' 4. maj-kollegium

Dyb beklagelse af, at Peter Schulz må forlade kollegiet

Kollegianerne på 4. maj-kollegiet i Aarhus forsamlet til generalforsamling ønsker i anledning af de stedfundne begivenheder at udtale følgende:

Da den nye bestyrelse for kollegiet nu har truffet en ordning med den tidligere efor, lærer P. Schulz, som denne har erklæret sig tilfreds med, føler kollegianerne sig ikke beføjede til at foretage sig yderligere i denne sag. Vi er dog stadig af den opfattelse, at den afgæede bestyrelse skylder P. Schulz en beklagelse af den, efter vor mening, urimelige og pinlige måde, hvorpå den ordnede hans afgang fra kollegiet. Vi beklager dybt, at Schulz er nødt til at forlade kollegiet. Han har udført et smukt og påskønnelsesværdigt arbejde, navnlig ved uforfærdet at forsvare kollegie-fundatsens ordlyd og ånd overfor forsøg på at ændre kollegiets struktur.

For dette arbejde vil vi gerne bringe ham vor bedste tak. Vi er klare over, at når vi har haft et så godt forhold her på kollegiet, skyldes det udelukkende Schulz, og vi håber, at den linje, hvorefter Schulz har arbejdet, må blive ført videre på kollegiet i fremtiden. Vi ønsker at udtrykke vor stærkeste mistillid til den måde, hvorpå hele Schulz-sagen er blevet behandlet, og vi håber i fremtiden at måtte undgå sådanne løftebrud og usandfærdige beskyldninger, som er blevet både Schulz og os til del fra forskellig side.

Forøvrigt betragter vi denne sag som afsluttet, og takker den nye bestyrelse for den imødekommende holdning, den har vist os, og for den påskønnelse, som den har givet udtryk for overfor Schulz.

Da 4.-maj kollegiet i Aarhus valgte overlærer P. Schulz til efor for det nye kollegium blev det hilset med almindelig glæde indenfor modstandsbevægelsen.

Han var en af vore egne. Han havde gjort turen med i en række tyske kz-lejre. Hans store erfaring som pædagog gennem en lang årrække, hans lyse sind og fornøjelige væremåde, gjorde ham selskrevet til stillingen. Han kunne lide arbejdet, og han gik ind for det med fuld musik.

Modsætningsforholdet til bestyrelsen synes dirigeret af en indflydelsesrig enkeltperson, hvis indsats under frihedskampen er os ubekendt.

En lang række indlæg i dagspressen udtaler stor anerkendelse af det arbejde, Schulz har udført, og vi vil også fra vor side udtale vor tak og påskønnelse.

Schulz kan trække sig tilbage med ære, men naturligvis havde vi hellere set den udgang af sagen, at han var forblevet som den daglige leder af 4.-maj-kollegiet i Aarhus.

Der hørte han nu engang hjemme. Han var som skabt til opgaven.

at finde frem til, på hvilke punkter vi er enige, så at et samarbejde på ny kan komme i stand. Min konklusion blev den, at kommunismen — også i dens danske form — er en religion; og det har hverken du eller andre prøvet på at imødegå. Nu er det som bekendt altid vanskeligt med samarbejde mellem tilhængere af forskellige religioner, især hvis man er brændende i troen. Men skal vi prøve at arbejde sammen på de opgaver, som bedst eller kun kan løses i fællesskab, må vi først blive klar over hinandens grundlag og da navnlig det menneskesyn, der ligger bag vore handlinger. Thi samarbejde forudsætter, at man er på lige fod og respekterer hinanden og ikke mindst, at ingen frygter den anden. Vi må vide, hvor vi har hinanden. Det gælder ikke mindst, fordi både jeg og mange andre er angst for de kommunistiske metoder og resultater, således som vi hører og læser om dem. Og jeg tror ikke på, at der kan skabes noget godt (endsige et jordisk paradys) ved metoder, der er så modsat de synspunkter, der ligger bag dansk retsopfattelse, hvor respekten for den enkelte og hans ret er meget væsentlig.

Du skriver, at vi er enige om, at kampen for freden er det vigtigste, suppleret med kampen for menneskelighed, vort lands selvstændighed og suverænitet, og at kampen for freden samtidig må være en kamp for vore demokratiske rettigheder og for vort lands selvstændighed. Jeg går ud fra, at du med »demokratiske rettigheder« (i hvert fald først og fremmest) tænker på dem, der har hjemmel i vor grundlov. Men hvor har vi dig og vore andre kommunistiske kammerater, hvis I kommer til at stå over for det tragiske valg mellem på den ene side disse rettigheder, Danmarks selvstændighed og hensynet til menneskelighed og på den anden side jeres kommunistiske tro? Er I — hvad jeg er gået ud fra — først og fremmest danske, der respekterer vor grundlov og lovlige myndigheder; eller er I først og fremmest kommunister? (Skulle den næsten utænkelige situation indtræffe, at jeg stilles over for valget: dansk eller kristen, håber jeg, at jeg vælger det sidste, selv om jeg da må vente at ville blive stemplet som forræder).

2. Skal vi finde, hvad der skiller

ORDSKIFTET ØST-VEST

Lrs. R. Prytz svarer Redaktør Helge Larsen

Kære Helge Larsen.

1. Min artikel i marts numret havde til hensigt at »give bolden op« i håb om, at der ville komme en frugtbar meningsudveksling med indlæg ikke blot fra kommunistisk side, men også fra anden, idet jeg ikke på nogen måde mener selv at have fundet »de vises sten«. Mon ikke der er adskillige læsere, der ser anderledes på spørgs-

målet end du og jeg med hver vor opfattelse? Der må sikkert være mange kammerater fra besættelsesårene, som gerne vil søge at finde ud af, hvad det egentlig er, der skiller jer kommunister fra os andre; men vi ikke-kommunister kan umuligt samles under eet fælles synspunkt.

Mens jeg rejste spørgsmålet: Hvad skiller os? søger du i dit sidste indlæg

os, tror jeg, at vi skal lade USA og atlantpagt ligge. I den første tid efter befrielsen levede vi alle endnu under de stærke indtryk fra besættelsesårene med deres fælles kamp og fælles nød. Efterhånden som vi fik disse år mere på afstand (den jævne dansker har forlængst glemt besættelsen), kom vi alle ganske naturligt til at se mere fremad, og jeg tror, at langt de fleste af os beklager dybt, at forholdene ude i verden har bragt vore veje til at skilles. Men een ting står fast: Ingen ny 9. april! Det vil sige, at en eventuel besættelsesmagt — hvem det end måtte være — ikke skal kunne komme som en tyv om natten og finde Danmark som militært tomrum. Derfor har Danmark ikke blot måttet have sit forsvar i orden, men er også blevet nødt til at tage stilling mellem øst og vest; og som hele vor kultur er, var valget givet, selv om jeg frygter, at suveræniteten i hvert fald for nogle lande i Europa er ved at undergå en ændring, der volder uro. Men af 2 onder har Danmark valgt det mindste.

3. Skal der opnås forståelse, er det absolut nødvendigt, at I kommunister forstår vor angst for kommunismens praksis, således som den øves af Sovjetunionen eller med dens billigelse. Hvor øst for jerntæppet finder man forhold, der ligner Danmarks: Respekt for de demokratiske friheder, hvor flertallet styrer, men med betydelig hensyn til oppositionen, hvor de politiske valg er virkelig hemmelige og deltagelse i dem virkelig frivillig, hvor den enkelte borger ved domstolene kan få sin ret gennemført, når staten gør ham uret, hvor det er en selvfølge, at forældre har ret til at bestemme over deres børns opdragelse, skolegang og tro, og hvor grundloven giver selv kværlanten og forbryderen bestemte rettigheder. Vor angst skyldes ikke vestens propaganda, om end visse aviser er meget ensidige (dog næppe mere end »Land og Folk«.) Men for mig er det en selvfølge, at intet enkelt menneske og intet enkelt parti har forpagtet hele sandheden eller visdommen, og at opposition derfor skal være tilladt, ja, er nødvendig for samfundets trivsel, men når man så ser boghandlervinduerne i Tjekkiet og kun finder kommunistisk litteratur og ved, at oppositionen ikke har aviser eller tids-

skrifter, ja, så forstår du måske noget af angstelsen for de mennesker, der virkelig tror, at det er vejen frem til paradiset. Bedre bliver det ikke, når man læser f. eks. Douglas Hyde: I believe. Er det vestlig propaganda? Det må være nemt at imødegå den bog sagligt, hvis dens oplysninger er løgnagtige. Men er det prøvet, således som man forsøgte at imødegå »Ud af Mørket« ved »Frem i Lyset«.

4. Et hovedspørgsmål er: Forholdet til sandheden. Du hævder, at det er en urigtig brug, jeg gjorde af citatet af Lenin. Derfor har jeg siden set det efter i sammenhæng. Desværre har jeg måttet nøjes med en tysk oversættelse. Men læsningen af Lenin har ikke mindsket min frygt. Det er hans afhandling fra foråret 1920: Om »Radikalismen«, kommunismens børnesygdomme; forsøg på en populær fremstilling af den marxistiske strategi og taktik. Hensigten er at vise, hvad der i bolsjevismens historie og nuværende taktik er almindeligt anvendeligt, af almindelig betydning og gyldighed i Vesteuropa. Med hele sin vældige lidenskab håner han de forskellige radikale kommunister i Vesteuropa og ikke mindst i Tyskland, fordi de hævder, at man som kommunist ikke bør være med i reaktionære fagforeninger eller medlem af en rigsdag; han hævder, at man netop skal arbejde der, hvor masserne findes, og vil man fra samfundets side ikke tillade, at kommunisterne driver deres propaganda og agitation, (til fremme af revolutionen og proletariatets magtovertagelse), anbefaler han de citerede midler som hensigtsmæssige. Han fremhæver til efterlignelse begivenhederne i Rusland, hvor partiet kun havde et ringe medlemstal, men faktisk trods dette havde magten i fagforeningerne og derved blev i stand til at udøve diktaturet. Han slår fast, at alle midler, også de illegale, skal bruges, man skal prøve sig frem, gå på akkord og lave kompromisser og anvende en elastisk taktik; og han tager end ikke afstand fra mord (»Der gives naturligvis enkelte, overordentligt vanskelige og indviklede tilfælde, hvor det kun med den største anstrengelse lykkes at bestemme den virkelige karakter af dette eller hint »kompromis«, således hvor der er tale om mord, hvor det slet ikke er så let at afgøre, om der fore-

ligger et fuldstændigt retfærdigt eller endog nødvendigt mord (f. eks. i nødværge), eller en utilgivelig skødesløshed eller endog en fint anlagt, ondskabsfuld plan«).

Vi er her langt fjernet fra vore forhold under besættelsen. Da kunne vi i kampen mod tyskerne og deres håndlangere lyve; og da kunne modstandsbevægelsen endog likvidere stikkerne. Begrundelsen er for mig denne: Besættelsen var en forbrydelse, som de danske myndigheder burde have modarbejdet; men man valgte i stedet for samarbejdet. Derfor måtte folket gennem modstandsbevægelsen tage kampen op mod uretten og i den kamp anvende det sværd, som øvrigheden (ifl. biblen) ikke bærer forgæves, d.v.s. som øvrigheden havde ret og pligt til at bruge.

Men den situation er en ganske anden end den, Lenin omtaler, hvor formålet er en revolution til fremme af et mindretalsdiktatur.

Men da Lenin er en af jeres profeter, er et sådant skrift kun en grund mere til, at vi ængstes, når du og vore andre kommunistiske kammerater ikke klart kan tage afstand fra de metoder.

Tror du trods alt, at der er en vej frem til forståelse? Tror du, at vi kan komme længere end til, at du har din tro, dit livsgrundlag, der er uforenelig med min tro, mit livsgrundlag? Jeg kan i øjeblikket ikke se den bro, der skulle kunne muliggøre, at vi kan mødes for i fællesskab at arbejde for bedre forhold her i vort fælles fædreland. Og det er dybt beklageligt!

Med venlig hilsen

R. Prytz.

Ved at holde Pigtråd opnår De både
at hjælpe nødstedte kammerater fra
besættelsestiden og at støtte et blad,
der ikke har ladet frihedskampen gå i
glemmebogen.

Feriehjemmet på Kegnæs - en succes

Der er stadig trang til hjælp

Lørdag den 1. september samledes bestyrelsen for Kammeraternes Hjælpefond til møde i Sønderborg.

For nogle af medlemmerne var det jo en lang rejse at foretage, men når Sønderborg denne gang var det foretrukne mødested, skyldtes det et almindeligt ønske hos bestyrelsens medlemmer om at få lejlighed til at se fondens nyerhvervede feriehus på Kegnæs.

Mødet indledtes med, at købmand Holger Thorsøe bød velkommen til Sønderborg, hvorefter formanden, konsul Kaj Dahl aflagde beretning.

Han sagde bl. a.:

Medlemstallet er nu 1202.

I fondens hidtidige levetid har vi nu udbetalt ialt 147.899,98 kr., og samtidigt formået at udgive vort medlemsblad »Pigtråd».

Hjælp er ialt udbetalt med 91.946,23 kr., (heraf i dette års første 7 måneder 3027,40 kr.), lån med 10.155,00 kr., legater med 14.175 kr., (i år 2.775 kr.), julehjælp 6.422,65 kr., (i 1950 9.191,30), oprettet Folke Bernadotte-værelser på de 5 færdigbyggede 4.-majkollegier med ialt 25.000,00 kr., (heraf i år 5.000,00 til Århus og 5.000,00 kr. til København).

Ved pastor Madsens fortsatte gode initiativ håber vi også at kunne navngive et Folke-Bernadotteværelse på kollegiet i Odense.

Der er bevilget, men endnu ikke udbetalt, legater til ialt 2100,00 kr. Vi har nu ialt behandlet 367 hjælpe- og lånesager, heraf 244 bevilget, 106 afvist og 17 henvist til Frihedsfonden. 6 sager kommer til behandling her i dag. Papirudgifterne er igen steget betydeligt, således at vi, trods en meget betydelig stigning i annonceindtægterne, ikke kan undgå at møde med et underskud på udgivelsen, men »Pigtråd» er uundværlig for os som bindeled mellem kammeraterne, specielt nu, hvor det er yderlig svært at fastholde interessen hos udenforstående, så vi må indstille os på udelukkende at regne med kammeraternes hjælp. Efterhånden som årene går og afstanden fra besættelsestiden bliver større, går pen-

gene stadig trægere ind. Heldigvis har vi mennesker en evne til at glemme livets hårdhed og de onde oplevelser; kun skade, hvis følgen heraf bliver et større og større frafald af den kreds af vore mere lykkelige kammerater, der hidtil har sluttet kreds om K. H., til gavn for de mindre lykkelige.

I henhold til bemyndigelse fra bestyrelsen har vi købt sommerhuset på Kegnæs. Købesummen var 11.000,00 kr., heraf 7.000,00 kr. ved overtagelse af prioriteter og 4.000,00 kr. ved kontant betaling. Reparationer har kostet ca. 1.900,00 kr., og inventar ca. 1.400 kr. Til rejsepenge og feriepenge til nogle af vore sommergæster er medgået ca. 900,00 kr., men der er ingen tvivl om, at vi her har erhvervet et aktiv, vi vil få glæde af. De førnævnte beløb: den kontante udbetaling, etableringsomkostningerne og feriehjælpen ialt 8.200,00 kr., må naturligvis lægges til de i begyndelsen af min beretning nævnte tal. Et selvstændigt udvalg, bestående af næstformanden Flemming B. Larsen, Holger Thorsøe og Næstet administrerer huset, og vi finder anledning til at takke medlemmerne af dette udvalg, fordi de har villet påtage sig denne opgave. Hovedbyrden vil af geografiske grunde komme til at hvile på Thorsøe, der i dag vil forevise os huset og afgive mere detaljeret beretning om særudvalgets arbejde.

Jeg afslutter denne beretning med en tak til bestyrelsen, til forretningsudvalget, til »Pigtråd»s redaktør og til alle vore kammerater, der ved deres trofasthed overfor fonden muliggør fortsættelsen af dennes virksomhed til glæde for os selv og til hjælp og støtte for de kammerater, der endnu har hjælp behov, — og med en appel til jer alle om at hjælpe os til at fortsætte hermed, så længe der endnu er trang til stede, der direkte kan føres tilbage til følgerne af deltagelse i modstandskampen.

Det ligger i den menneskelige natur, at flammen, der brændte så kraftigt i de første taknemmelige år efter befrielsen, med årene brænder noget svagere af mangel på tilstrækkelig næ-

ring; hjælp os til at denne Flamme ikke må dø ud, så at vi kan få nogle år endnu inden vi afslutter vort virke og i henhold til fondens bestemmelser opløser fonden og overgiver resterende midler og aktiver til Frihedsfonden til færdiggørelse af kammeraternes hjælpearbejde for kammerater.

Kassereren, statsaut. revisor H. C. Steen Hansen, aflagde regnskabet.

Redaktøren af Pigtråd aflagde beretning om bladet. Under den efterfølgende forhandling gjorde Holger Thorsøe opmærksom på, at der rundt omkring i landet var mange kammerater, der gerne ville abonnere på bladet, når de blot fik en henvendelse.

Der vil herefter blive foretaget et agitationsarbejde for bladet og fonden, idet man begynder i Sønderborg, hvorefter man vil gå videre på grundlag af de erfaringer, man indvinder her.

Efter behandlingen af nogle hjælpe-sager forlagdes mødet til feriehuset på Kegnæs.

Huset er et ret rummeligt bondehus, beliggende i ca. 20 km.s afstand fra Sønderborg. Slet ikke så få familier har allerede benyttet huset. Den sidste familie, der har boet her, var på 8 medlemmer.

Gæstebogen er fyldt af lovord fra kammerater, der med familie har tilbragt nogle gode og rolige dage i sol og luft og saltvand, så de styrkede med nye kræfter og med nyt humør er vendt tilbage til dagligdagen, ladet med indtryk fra en naturskøn og historisk egn — en dejlig ferie rigere.

En af dem skriver således:

Hvert et sted er godt for sig,

Kegnæs er dog bedst for mig.

En anden: To uger har vi tilbragt i vort dejlige feriehus og i fuldt måltid nytte af de frie liv og aftenernes hygge i de dejlige stuer. Jeg vil gerne udtrykke min tak til dem, der har skabt dette vidunderlige hjem for os, og jeg håber, mange kammerater må finde hertil og samle sundhed og glæde.

Videre: Her er fred, her er ro, her er hvile, her er alt, hvad vor sjæl trænger til.

En kammerat fra Viborg skriver: Vi vil gerne sige K.H. tak for den gode ide med indretningen af dette hjem og håber, at mange i disse fredelige omgivelser må finde helse for eftervirkningerne fra de onde år.

Han minder iøvrigt sine efterfølgere i huset om, at man her befinder sig i et grænseland, at landet er dansk, og at det på den anden side vandet også har været det fra Arilds tid.

»Dette lille stråttækte hus er det bedste og skønneste bevis på ubrydeligt kammeratskab», med disse ord slutter en hilsen fra en af gæsterne.

Der er nu også dejligt dernede på Kegnæs. Lige ved huset er der landlig idyl. En lille spadseretur, og man er ved en herlig badestrand med tilløb til klitter. Der er så mange huse her, at man ikke når at føle sig ensom, og der er dog ikke flere huse her, end at man sagtens kan gå og have det for sig selv, dejligt ugenert.

Køkkenet er et ønskekøkken for en husmoder — der er flaskegas. Der er flere opholdsstuer og flere soveværelser, så man har god plads, selv om familien er stor. Skulle f. eks. to familier ønske at tilbringe ferien under samme tag i ca. 14 dage, vil der være rigelig plads til begge familier.

Fra vinduerne i soveværelset ovenpå har man en herlig udsigt ned til badestranden og til Sydslesvig.

Mødet sluttede med et besøg på Frihedsmuseet på Sønderborg slot, hvor man med stor interesse besøgte de omfattende samlinger som vi tidligere har bragt en udførlig omtale af her i bladet.

Ved greve Folke Bernadotte's død den 17. september 1948.

Konvoj af hvide busser,
med røde kors,
kørte sindigt mellem lidelse og død,
— stærkt og lysende rent,
som nordisk forår
de tortur og pigtråd brød.

Ført af en mand
med nordisk tale,
hvor gerning er sandhed og fred
— rankt og åbent spredtes
livstro og vilje,
hvor knugede dødssjæle led.

I dag trækker skyer
mørke og tunge
hen under himlens strålende skær
— i dag kom der sorg
i et bud om et mord
på en, der stod os så nær.

Anelse af piskesnert
og brovtende SS
dirrede langs budskabets sti
— tunge tårer af mødre
og hustruers længsel
vil smykkende krans hans lig.

Konvoj af hvide busser
med røde kors
vil køre mod himlens lysende bred
— et navn vil leve
stærkt for altid —
Bernadotte — befrieren og fred.

Julius Wedege.

HORSERØD IV.

Oluf Bønné fortsætter sin skildring af livet i Horserødlejren under besættelsen. Vi hører om flugten fra lejren - Arrestationerne den 29. august - humor bag pigtråd

I begyndelsen af oktober samme år transporteredes de atter til Horserødlejren. Dog ikke alle. Der var en del, som efter inspektør Bentzens indstilling blev tilbageholdt i Vestre fængsel til afsoning af disciplinærstraf som angivne urostiftere, blandt dem var før fatteren Hans Kirk, der som nævnt havde siddet i fængslet fra efteråret 1941. Han havde lige nået at få set skoven omkring lejren i sommerdragt, idet han var ankommet hertil et par dage før flugten i juni måned, men havde da måttet tage turen tilbage til fængslet sammen med de andre.

Før fangerne, der nu påny befandt sig i Horserødlejren, blev forholdene skærpede, det understregedes bl. a. derved, at vagterne blev bevæbnede med karabiner.

Kystpolitiets indsats.

Den 11. oktober kom nogle betjente fra statsadvokaturet for særlige anliggender til lejren og forlangte to af de derværende fanger udleveret. En fængselsbetjent blev sendt ned i barakken for at hente de pågældende. Da fangerne, som opholdt sig her, blev gjort bekendt med, hvad det drejede sig om,

frarådede de bestemt de to (det var dr. med. Kærn og telegrafist Arne Jepsen) at følge med betjenten. Grunden til denne stillingstagen var den, at der en gang tidligere var hentet en interneret på denne måde. Det var jord- og betonarbejder Harald Ferdinand Nielsen, som umiddelbart efter afhentningen var blevet udleveret til tyskerne, som sendte ham til afsoning af livsvarigt tugthus i Tyskland. Nu fik de internerede mistanke om, at det samme ville ske med Kærn og Jepsen, og det ville de ikke stiltiende lade gå for sig. Da det ikke lykkedes betjenten at overtale de to nævnte, ankom i rækkefølge den ene autoritet efter den anden, og den sidste højere i rang end den foregående ned i barakken for at få sagen i orden, men alt var forgæves. Til sidst rekvirerede inspektør Bentzen 50 mand fra kystpolitiet, og disse fór frem mod fangerne med en råhed, som for altid vil stå skarpt tegnet i erindringen hos dem, som oplevede det. Som var det Gestapo selv, styrtede disse danske betjente sig over fangerne, vred arme og ben om på dem, slog dem i jorden og slæbte dem om i barakken. Under disse omstændigheder var fortsat nægtelse

håbløs. Kærn og Jepsen blev overført til København og som frygtet udleveret til tyskerne. Efter nogle måneders forløb blev de dog overgivet til de danske myndigheder og indsat i dansk fængsel.

På grund af de interneredes holdning i denne sag blev alle uden undtagelse endnu en gang transporteret til Vestre fængsel. Her sad de så igen under meget dårlige forhold. Ingen besøg og ingen ret til indbyrdes samkvem.

Spanienskæmperne kommer til

Horserødlejren.

Mens samtlige kommunister således påny befandt sig inden for fængselsmu

rene, foretoges ude i landet razziaer, specielt rettet mod tidligere frivillige spansiskæmpere. De blev arresterede i henhold til kommunistloven, skønt mange af dem ikke var medlemmer af det kommunistiske parti, aldrig havde foretaget sig det mindste i retning af agitation, eller deltaget i nogen som helst form for kommunistisk virksomhed.

Disse mennesker indsattes nu i det tomme Horserødlejr. Det varede ikke længe inden fængselsinspektør Bentzen også havde lagt sig ud med dem, men havde han haft sit hyre med de gamle, fik han det ikke lettere med de nye.

De fandt sig ikke i den mindste chikane fra hans side, men gik til aktion såsnart der var tilløb til et eller andet i den retning. Kort efter nytår 1942—43 kom det til et sammenstød mellem parterne. Grunden var den, at inspektøren nægtede at sørge for pasning og pleje af nogle fanger, som lå på lejrens sygehus. Da stemningen blandt de internerede steg til faretruende højder, rekvirerede den politiglade inspektør atter en styrke af disse til hjælp, for igen at få fangerne overført til Vestre fængsel, men nu dæmrede der i ministeriet en forståelse af, at forholdene i lejren ikke var af den art, at de talte for at støtte Bentzen. Ministeriet overdrog derfor fængselsinspektør Kaj Jensen fra Vestre fængsel det hverv at ordne forholdene dersteds. Fængselsinspektør Jensen tog op til lejren og efter en undersøgelse på stedet, indhentedede han ministeriets bemyndigelse til at afskedige Bentzen. Dette skete, og den til denne stilling lidet egnede forsvandt for steds fra Horserødlejr, Kaj Jensen indsatte derefter viccinspektør Gjerstrup fra Sdr. Omme til daglig leder af lejren, mens han selv overtog den øverste ledelse, som han varetog sideløbende med ledelsen af Vestre fængsel. Det første, fængselsinspektør Kaj Jensen som leder af lejren foretog sig, var at sørge for, at fangerne, der sad i Vestre fængsel, atter kom ud i Horserødlejr. For kvindernes vedkommende, der havde siddet i fængslet fra sommeren 1941 til efter foråret 1943, blev der bygget en barak på marken vest for bevogtningslejren, som de så flyttede ind i, da den var færdig.

Fra den dag, den nye ledelse over-

tog lejren, var det forbi med episoder af enhver art. De interneredes forhold bedredes og i løbet af sommeren var det kommet dertil, at interneringen stort set forløb på en lempelig måde. De ydmygende besøgsforhold ændredes også på en for fangerne tilfredsstillende måde.

Da sindene under den nye tingenes tilstand faldt mere til ro, fandt flere og flere af fangerne ind til de studiekredse, som allerede havde bestået i længere tid. Sprogkyndige havde oprettet kurser for dem, der havde lyst til og evner for tilegnelse af tysk, engelsk eller russisk. Nogle helligede sig idrætten, mens andre dyrkede spillens glæder, det var som regel skak.

I snedkerværkstedet, der var ind- og børn, og den landlige, sejge og rettet i spisebarakkens vestlige fløj, forfærdigedes af de der beskæftigede, de skønneste ting i poleret træ, såsom syskrin, tobaksdåser samt mange andre ting til glæde for deres pårørende.

Der var også mange musikudøvere, bl. a. må omtales kvartetten — Larsen. — Denne sammenslutning af Eratos yndlinge, bestod af ene Larsener, der var bevæbnede med strengelege, som de håndterede med megen færdighed til glæde for dem selv og andre. De gav koncerter både hist og her, men helst begav de sig med fjedrende

skridt til kvindebarakken. Til dette paulun ilede orkestret ofte og forsødede de huldes ledige timer med sang og musik. Til gengæld fik de, hvad huset formåede af kaffe og andet godt.

Fangerne holder sig underrettet.

Lejr 1 (lille lejr) var taget i brug efter at fangerne i marts var vendt tilbage til Horserødlejr fra Vestre fængsel. I begge lejre fulgte man spændt krigens gang og diskuterede indbyrdes chancerne for en hurtig allieret sejr. Begivenheder som aksestyrkernes kapitulation i Nordafrika den 12. maj, samt senerehen meddelelsen om, at Mussolini den 25. juli var styrtet fra magtens tinde, bidrog til, at den optimistiske stemning steg endnu et par grader. Samtidig var de også opmærksomme på den politiske udvikling her i landet, der efterhånden blev mere og mere kritisk.

Da fangerne var klar over at de, dersom situationen bar derhen, at tyskerne overtog den fulde magt i Danmark, vilde befinde sig i en yderst farlig stilling, henvendte de sig til de ansvarlige danske myndigheder med forespørgsel om, hvorledes disse myndigheder havde tænkt sig at ordne spørgsmålet om fangerens forhold i tilfælde af, at tyskerne gjorde skridt til at overtage lejren. De fik det beroligende svar, at de tidnok skulle få be-

Illegalt foto fra Horserød. Til venstre barak 13. Til højre barak 14.

sked, hvis der var optræk til dette, således at de kunne nå at træffe de nødvendige forholdsregler. Med dette svar slog de internerede sig til ro — foreløbig.

Og mens begivenhederne ude omkring fulgte slag i slag og sommeren gled ind i august måned, ventede fangerne i Horsørølejreren i spænding på, hvad der ville ske.

I august 1943 tilspidsedes den politiske situation i Danmark og begivenheder fandt sted, som blev skelsættende i besættelsestidens historie. Tyskerne fremsatte krav om, at den danske regering skal godkende, at danske statsborgere, der dømmes ved tysk krigsret, skal afsone straffen i tyske fængsler. Den danske regering afslår at gå ind på tyskernes fordring. Tyskerne erklærer, at de danske myndigheder ikke er i stand til at opretholde ro og orden i landet, og den tyske øverstkommanderende i Danmark, general von Hanneken beslutter at slå til.

I Horsørølejreren var fangerne informeret om tingenes udvikling, og ved henvendelse til de danske myndigheder fik de på den beroligende meddelel-

se, at de tidsnok skulle blive advarede, så de kunne slippe bort fra lejren i tilfælde af, at stillingen for dem blev faretruende. Den 28. august kom 2 politibiler fra København med de fanger, som af een eller anden grund havde siddet i Vestre fængsel. De havde med få minutters varsel fået besked på at være ude af fængslet, da tyskerne vilde overtage det kl. 4 eftermiddag.

Da fangerne i lejren kl. 9 om aftenen med deres hemmelige modtager tog Sverrig og herigennem fik at vide, at telefon og telegraforbindelse mellem Danmark og Sverrig var afbrudt, var de klar over, at det nu kun drejede sig om timer.

De følte sig dog bundet af aftalen med de danske myndigheder og besluttede derfor at vente.

De ventede forgæves.

Kl. 11 gik de i seng, de fleste med klæderne på, men der var ingen, der sov.

Allerede tidligt på aftenen var det begyndt at regne og efterhånden udartede det sig til et skybrud. Regnens ustandselige plasken på barakkernes tage gjorde sit til, at den trykkende

uhyggesstemning lagde sig som et pres på nerverne.

Man tændte en cigaret, smed den et øjeblik efter og vandrede hvileløse op og ned ad gulvet. Timerne gik.

Hen på natten kom en ung fængselsbetjent, som de indespærrede havde fuld fortrolighed til, ind i en af barakkerne i lejr 1 (lille lejr). Han var dyngvåd og tilsølet med pløve.

I må afsted nu, sagde han, ellers bliver det forsent. Jeg har vagt i aften og står endnu en time ved sydhegnet — tag en hurtig beslutning.

Men fangerne ville vente på signalet fra myndighederne. Det signal, som aldrig kom.

29. august.

Tidlig morgen denne dato erklærer general Hanneken militær undtagelsestilstand for hele Danmark. Tyske tropper går til aktion mod danske garnisoner og mod flåden.

Regeringen Scavenius demissionerer og overlader til ministeriernes departementschefer at videreføre de civile regeringsforretninger.

Tyskerne besætter Horsørødlejren.

Kl. kunne vel være 2,30, da fangerne hørte hurtige, ligesom snublende trin i barakkens korridor. Deren bliver revet op, den vagthavende kammerat står i værelset, hans mund åbner sig, og med besvær kommer ordene: Tyskerne er her. De går alle ud i barakkens køkken, hvorfra de kan se op til vagtbygningen. I skæret fra den lampe, der var anbragt over døren i denne bygning, kunne de se grønklædte skikkelser bevæge sig.

Ja — tyskerne var der.

Tavse går de tilbage igen og smider sig på sengene. Timerne går — uhyggelig stilhed — så lyder der et skud. I et nu er de ude af sengene og lytter anspændt. En maskinpistols hæse gøen flænger stilheden, som atter har sænket sig over lejren — så kommer en salve til — og een til — og så bliver der igen stille.

De kunne høre, at skuddene kom ovre fra lejr 2 (store lejr). Hvad var der sket der? Lå kammeraterne mejede ned?

De fleste i lejr 1 var nu samlet i een af barakkernes opholdsstuer. De talte i trykket stemning om, hvad de havde hørt, eller beskæftigede sig med deres egne tanker.

Kl. bliver henad 8. Dagen er kommet.

Der høres støvletramp, så bliver hoveddøren til barakken sparket op, og ind vælter en større flok af svært bevæbnede tyske soldater under kommando af en ravruskende gal officer. Han har en maskinpistol i hænderne, som han retter mod de forsamlede fanger, idet han galer: H'raus, h'raus. Han synker i knæene, råber og teer sig som en sindssyg. Soldaterne fordeler sig i værelserne.

Smid de svinehunde ud, brøler officeren, slå dem i krydset med geværkolberne, hvis de ikke får fart på. Under skrig og skrål og modstridende ordrer blev fangerne jaget ud på pladsen mellem barakkerne. Uden for pigtråden i passagen mellem lille og store lejr lå soldaterne med 2 maskingeværer i stilling, og med skudfelt ind over de opstillede fanger. Lejrens hovedport blev nu åbnet. Det sindssyge herremenneske brøler, at enhver, der

gør forsøg på at undvige, bliver skudt på stedet — march.

Såsnart fangerne kom ud på den åbne plads mellem de to lejre, kørte en armeret panserbil op. Skytten i bilen stod med fingeren på aftrækkeren.

Hvis de så meget som blinker med øjnene, så skyd de hunde ned, hylér det hysteriske overmenneske.

Uden at der dog skete noget, blev fangerne ført over i lejr 2, hvor fangerne fra denne lejr stod opstillet. De ankommande sluttede op på venstre fløj af de stående, hvor de blev klar over, at der manglede en hel del af kammeraterne.

Da fangerne havde stået en tid, kom den gale gående sammen med en øjensynlig højerestående officer og lejrens danske inspektør.

Inspektøren var tilsyneladende rolig. Selv da en tysk underofficer foranstalter en undersøgelse på hans person og under denne ransagning haler en revolver op af inspektørens baglomme, fortrækker denne ikke en mine. Det højere herremenneske begynder nu at vælte en syndflod af skældsord ud over inspektøren og de forsamlede fanger.

Meget af det forstår de ganske vist ikke, da det mest minder om et dyrs brølen, men så meget får de dog fat i, at de, efter den højtærede talers me-

ning, er en samling banditter, som burde skydes på stedet.

Da han endelig er færdig, begynder navneopråbet af fangerne. Det bliver foretaget af inspektøren, og hver gang, der ikke bliver svaret, udløser det raserianfald hos officererne. Det sker godt 90 gange.

Alle disse var det lykkedes at flygte, og da fangerne efter navneopråbet spredtes i lejren, fik dem fra lejr 1 at vide, hvad der var sket. Da tyskerne ved 2,30-tiden kom til Horsørød, besatte de lejr 1 og troede derved at have taget hele Horsørødlejren. Først senere blev de klar over, at der var endnu en lejr, men i den tid var det lykkedes for de undvegne at forcere pigtrådshegnet ved at kaste sengemadrasser over dette og på den måde nå ind i den skjulende skov, og derfra videre ud i friheden.

Flugten fandt sted mellem barakkerne 33 og 34.

Det var i sidste øjeblik. Tyskerne var ankommet og de sidste af fangerne kom over hegnet med kuglerne fløjtende om ørerne. Et par af dem blev sårede og måtte slæbes videre på flugten af kammeraterne.

Efter nogen tids forløb blev alle de tilbageværende fanger ført over i lejr 1, hvor de for første gang blev gjort

Rådhuspladsen den 29. august 1943.

bekendt med det begreb, som tyskerne havde knæsat, og som fandt sin frodigste jordbund i de tyske koncentrationslejre, det at organisere. Alt af værdi var fjernet i barakkerne. Ure, fyldperner osv. Det hele var stjålet af de grønne.

Dagen gik med at få dem fra lejr 2 anbragt. 3—4 mand i hvert rum. Pladsen var kneben, men et godt kammeratskab hjælper over alt.

Aftnen kom. Trætte søger de fangne hvile, men nerverne er oprevne og sindet fyldt af uro for, hvad fremtiden bærer i sit skød.

Stille ligger de og stirrer ud i mørket. Søvn udebliver.

De soldater, der havde været med ved besættelsen af lejren, var kampfropper. Et par dage efter deres berømmelige dåd, blev de afløst af andre, for størstedelens vedkommende drenge i 16—17 års alderen som, da de efterhånden var blevet fortrolige med fangerne, i mange tilfælde åbnede deres hjerter for dem. De var lede og kede af det hele og længtes kun efter afslutningen, ligegyldig hvordan den blev. Alle havde de en 2 års arbejdstjeneste bag sig, og deres dag i Horserød gik med videre uddannelse og eksercits. Der var mange af dem, der gav udtryk for, at de hellere end gerne ville bytte deres tilværelse med fangernes.

3 dage efter tyskernes overtagelse af lejren kom v. Hanneken på besøg. Da han gik gennem spisebarakken, mens fangerne indtog deres måltid, ytrede han til de ledsagende officerer: De lever jo som gud i Frankrig. Hans besøg resulterede også i, at fangernes mad gradvis blev dårligere. Ved hans inspektion af kvindebarakken udtalte han de opmuntrende ord: Vi tyskere fører ikke krig med kvinder. Kvinderne blev også senere ført til Vestre fængsel, men det blev kun en station på deres videre færd.

For de mandlige fanger, der blev tilbage i Horserødlejren, svandt dagene i dyster stemning. Efteråret nærmede sig. Træernes grønne farver faldede og gik over i det brune og gule. Blæsten farer hujende om barakkernes hjørner og hvirvler de faldne, visne blade rundt i en fejende dødsdans.

Fangerne venter, venter.

Tysk »promenadekørsel« den 29. august.

KJØBENHAVNS HANDELSBANK

Mammen's Æskefabrik
AKTIESELSKAB

Art. for Iscreamfabriker - Bogtrykkeri
TRØJBORG - AARHUS

Geam Tæppefabrik
Aktieselskab

SØNDERJYDSK TÆPPEFABRIK

A. R. KJÆRBY A/S
HØJER

Leverer kun gennem forhandlere

Fremtrædende personligheder arresteres og indsættes i Horserød- lejren som gidsler.

På samme tid som tyskerne besatte Horserødlejren, begyndte de arrestationer af gidsler i København. En række kendte personligheder indenfor politik, kunst og videnskab blev afhentede i deres boliger, og i overdækkede lastbiler ført til et foreløbigt ophold på Algades skole, hvorfra de senere transporteredes videre til Horserødlejren. Her blev de indkvarterede i de fire barakker, der, adskilt ved et jerngitter med port, danner den ydre, sydlige del af lejr 2 (store lejr).

Kort tid efter deres ankomst indfandt lejrkommandanten sig — på cykle. Han viste sig at være en lille fedladet mand i fyrrerne, var reservekapitajn og hed, som det senere blev opklaret Jäger. Han indledte bekendtskabet med at holde en tale, hvori han gav udtryk for sin beklagelse over, at han som frontsoldat var reduceret til at være kommandant for en fangelejr — han havde ganske vist været det før, men det var for een, der rummede, som han udtrykte sig, kommunister og andre forbrydere. Dette her var jo noget ganske andet, og han ville bestræbe sig på at gøre opholdet for dem så smertefrit som muligt.

Den daglige ledelse af lejren var imidlertid i hænderne på næstkommanderende, underofficer (zugmeister) Blacke, som for den sags skyld både var flink og hjælpsom. Han var kroater ligesom den øvrige del af vagtmandskabet, der for størstedelens vedkommende var nogle mutte indesluttede fyre, hvis kendskab til det tyske sprog ikke ligefrem var blændende.

Da de indespærrede var, om man så kan sige, blevet akklamiserede, indrettede de sig på bedste måde. Det daglige arbejde blev tilrettelagt, og den kulturelle side af deres tilværelse forberedt. Først valgtes man dog et præsidium, hvis opgave det var at stå i forbindelse med deres påtvungne øvrighed. Præsidiets første formand blev professor Niels Nielsen, der senere afløstes af Ole Bjørn Kraft og præsiets formandsstol beklædtes derefter gennem tiden, der fulgte, af Hasager, Albert Olsen og Frantz Blatt.

I de skiftende præsidier sad iøvrigt folk som Finsen, Dessau, Korsgård og montør Sande. Bo Bransen var præsiets sekretær.

Til dansk lejrkommandant valgtes Carstensen.

Den daglige rengøring af barakkerne udførtes af skiftende hold, hvis enkelte medlemmer, foruden at deltage i dette nødvendige arbejde, beklædte stillinger af megen betydning.

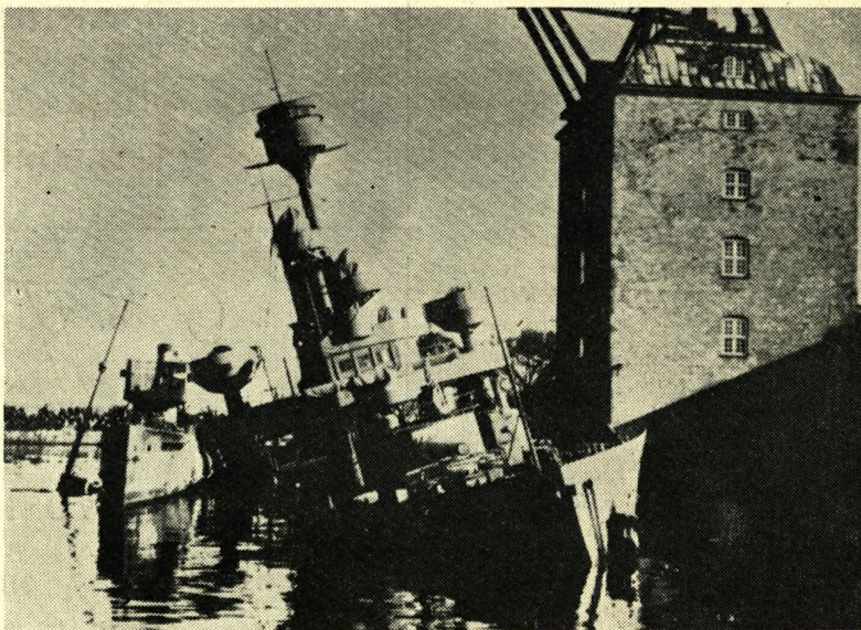
Der var f. eks. en gongmester, og så kaldet tamburmajør, hvis opgave var at vække de sovende til dåd, hvad enten det nu gjaldt morgengymnastik, spisning eller andet. Stillingen var forøvrigt besat med Viggo Møller. Endvidere avisarkivar Th. Jensen og bibliotekar Samuel Besckow, som sørgede for den daglige åndelige føde. En vigtig, og derfor eftertragtet stilling, var pladsen som bestyrer for tobaksmonopolet; den var erobret af Harkjær Simonsen. Musikchef var Sigurd Weihselmann, der satte alverdens orkestre i sving pr. grammofon. Desuden brandinspektør Lundsgård samt sypigen Aksel Hansen og endelig Ejner Foss, som tog sig af i ingeniørarbejdet, hvad det nu ellers kunne være.

Dagen formede sig således: Gongmesteren vækkede lejren kl. 7 og kort tid efter er gymnastikken udenfor barakken i gang under Carstensens skrap-

pe kommando. Denne morgenopstrammer havde altid god søgning — i godt vejr; havde solen skjult sig og køligheden var mærkbar, befandt de fleste sig bedre i køjen, og det kunne hænde, at der kun var mødt een mand, foruden Carstensen, men han fik til gengæld hele repertoiret. Kl. 7,50 stod gongmester Viggo Møller opstillet nede ved jernporten, som adskilte den ydre lejr fra den indre og spejdede efter zugmeister Brache, som skulle lede processionen til spisebarakken.

Når denne betydningsfulde person tonede frem i horisonten, indledte tamburmajøren en heksedans på et medbragt grydelåg, for ved dette infernalske spektakel at advisere de øvrige om, at det var på tide at få sig gjort færdige til opstilling og afmarch. Det lykkedes som regel at få styrken samlet, så den i rette tid kunne nå stedet, hvor Lucullus herskede. Han havde til staidighed havregrød og kaffe på programmet. Atter hjemført til barakkerne helligede nogle sig hvilen, mens de læste en god bog. Andre samlede sig om et eller andet spil.

Der spillede alle slags spil, først og fremmest skak og kortspil ligefra seksogtres til lhombre. Til sidstnævnte ædle spils fremme var der oprettet to kurser, et for gammeldags lhombre (Viggo Møller) og et andet i den for-

Flåden svarede med at sænke skibene.

færdelige afart — lhombre med narrestreger — hvor læreren, med skam at melde, var Hal Koch. Kl. 12,30 lød gongonen igen, omstilling, afmarch, middag, hjemmarch, og så tog man fat igen, der hvor man havde måttet stoppe op. Midt på eftermiddagen samlede man til kaffe ved tingstedet ude på pladsen, og ved denne lejlighed vakte særlig Bartels islandske pandekager begejstring. Mens nogle nød cigaren til en ekstra kop kaffe, var der andre, der følte trang til lidt motion og med iver kastede sig ud i et spil krochet eller boccia. Efter aftensmåltidet kl. 19, hvor rugbrød, et stykke franskbrød 2—3 slags pølse, leverpostej og ost var traktamentet, fik underholdningsudvalget lejlighed til at vise, hvad de evnede. Dette udvalg bestod af Lunds-gård og Poul Sabro, senere suppleret med Hal Koch. Det viste sig ofte at være bemærkelsesværdigt, hvad disse udmærkede mænd havde fundet på. Der var frikvarter med — Den Gyl-denblonde — som med sin kendte slag-færdighed og sine til lejligheden til-passede aktualiteter kaldte de brede smil frem. Per Knutzen og Samuel Be-sekow fortolkede med deres kunst værker af kendte skribenter, og Kjeld Abel, Soja, Woel og Viggo Møller læste op af egne Arbejder. Desuden ar-rangeredes foredragsaftener med bidrag af Døssing, som talte om folkeoplys-ning. Karsten Mejer gav tilhørerne et indblik i retspleje. Leunbach bibragte de tilstedeværende forståelsen af seksu-alproblemernes dybtgående indgriben i menneskers tilværelse. Hal Koch mar-cherede frem med ungdommen, og Des-sau rullede filmens eventyr op for sine medfanger. Endelig fremlagte BT.s mi-litære medarbejder, kaptajn Zeemann, sin viden om krigskunst og fremhævede med megen styrke og ved hjælp af kort og knappenåle, hvorledes det faktisk var umuligt for Hitler at vinde ver-denskrigen. Det viste sig jo — himlen være lovet — at passe.

Med hensyn til forbindelse til og fra lejren var forholdet det, at der kunne afsendes og modtages breve hver dag. Ligeledes pakker. Der kom store mængder hver dag og på et gi-vent tidspunkt stod der stabler af kas-ser med æbler i barakkerne. Da over-floden ligefrem virkede generende, søgte de velhavende, hos den tyske

kommandant, om lov til at måtte del-agtiggøre kommunisterne i lejr 1 i frugtorgierne. Tilladelsen blev først gi-vet, men senere annulleret uden angi-velse af grunden.

Stillingen var vanskelig, da de i lejr 2 absolut intet samkvem måtte ha-ve med fangerne i lejr 1. De måtte ik-ke tale med dem, når disse på vej til og fra deres arbejde passerede lejr 2, men alt kan ordnes, når viljen er til stede. Når kommunisterne kom mar-cherende, stod fanger fra lejr 2 parat til, når vagterne, som fulgte med kol-lonnen, så den anden vej, at overgive en god portion frugt og cigaretter til de trængende landsmænd. Da der trods rigdom på frugt i lejr 2 var nogle samme sted, der var mindre velbeslæ-ede med mammon, oprettedes på initia-tiv af mænd med hjertet på det rette sted Horserød Fidusbank, med præsidi-et som bankråd og Bartels som direk-tør. Aktiebrevene blev tegnet af bil-

ledskærer Otto Bülow (myrdet somme-ren 1944 af Brøndum-banden).

Det var ikke noget helt almindeligt bankforetagende, idet aktierne blev ud-budte til kurs 200. De fandt, trods det-te, stor afsætning til glæde for alle parter.

Brevvekslingen med fangernes pårø-rende var som før nævnt uden begræns-ning, men der var den hage ved den, at brevene blev censureret, og det var for nogles vedkommende af betydning at få forbindelse med omverdenen uden om censuren. Her fandt de indespær-rede en uvurderlig hjælp i den smukke, hvidhårede søster Gerda fra Helsing-ør, som hver dag kom til lejren og tog stade i apoteket for at varetage udle-veringen af medikamenter. Søster Ger-da påtog sig disse små og ikke ufarli-ge kommissioner, og der var derfor al-tid stor søgning til apoteket, trods det, at besøgene og samværet med søster Gerda overværedes af en tysk soldat,

Textilfabriken

ved JOHS. PEDERSEN

Helsingør

Mogensen & Dessaus Væverier
Aktieselskab

Odense

ODENSE VIN KOMPAGNI

Kongelig Hofleverandør

Grundlagt 1895

HUSET MED DE GODE MÆRKER

»Gestapofangerne« forlader »Vestre« efter frivilligt besøg.

som, da der efter en tids forløb kom forbud mod samtaler mellem søstef. Gerda og fangerne, nidkært overvågede, at dette ikke skete. Det lavede dog intet afbræk i udsmygningen af de skrevne hemmeligheder.

Kommunisterne deporteres.

Mens livet således formede sig nogenlunde for fangerne i lejr 2, ringede klokken for kommunisterne i lejr 1.

Den 1. oktober kl. 4,30 blev de der-værende fanger vækkede ved geværkølbers dundren på dørene og råb om at være klar til afrejse om en halv time.

Efter at man var kommet i klæderne, udveksledes mellem de fangne gisninger om, hvad der nu skulle ske, og meningerne var delte.

Visheden indtrådte, da en række sejldugsovertrukne tyske biler ca. 7,30 rullede ind i lejren. Alle var klar over, at det var Tyskland. Kort tid efter var bilerne på vej mod København. Ved Langelinie lå et transportskib, hvor fangerne, 143 kvinder og mænd, blev ført ombord. Et lille døgn senere afsejlede skibet mod sit mål: Danzig, og herfra gik rejsen videre til dødslejren Stuthoff, hvor fangerne fristede en form for tilværelse, som i al sin rædsel er beskrevet af andre.

Jøderne interneres.

I de første dage i oktober indledtes forfølgelser mod en anden gruppe af

danske medborgere. Gestapo overfaldt jøderne.

Brutalt blev de slået ud af deres hjem, mest gamle og børn, for størstedelen fattige, som ikke havde haft midler til at bekoste deres flugt til Sverige. Gestapos høst var i første omgang 300 fra hele landet, men senere kom flere til. På Gillelejes kirkes loft havde 120 jøder skjult sig. Disse blev forrådt, afhentet og ført til Horserød lejr 1, og hertil kom hver dag, indtil afrejsen til Tyskland, nye fanger. Barakkerne fyldtes med jøder — danske og fremmede. Medynksværdige mennesker, sjæleligt nedbrudte, legemlig syge, berøvet alt, slået, venner, uden støtte, forvirrede og hjælpeløse. Fra Horserød gik vejen for deres vedkommende til Teresienstadt.

Tidligere fanger fra Horserødlejren, der døde i koncentrationslejren Stuthoff.

- Hans Peder Andersen
(f. 23. 1. 1901, død 20. 1. 1945).
Jens Albert Andersen
(f. 7. 5. 1888, død 25. 1. 1944).
Knud Hansen Barfod
(f. 29. 8. 1907, død ?).
Christian Callesen
(f. 11. 3. 1893, død 25. 1. 1944).
Hedevig Alexandra Carlsen
(f. 24. 2. 1892, død 11. 2. 1945).
Harry Christian Hansen
(f. 8. 7. 1902, død ?).

- Harry Kell Jensen
(f. 29. 9. 1906, død 6. 1. 1945).
Charles Frederik Larsen
(f. 15. 8. 1892, død 10. 3. 1945).
Aninus Marius Madsen
(f. 20. 3. 1902, død 24. 6. 1945).
Carl Kresten Nielsen
(f. 6. 11. 1889, død ?).
Henry Nielsen
(f. 1. 2. 1902, død ?).
Helge Elfried Norlin
(f. 14. 9. 1905, død ?).
Karl Kristian Nytorp
(f. 23. 2. 1899, død 2. 2. 1944).
Arne Felius Sode
(f. 6. 1. 1914, død 25. 2. 1944).

En slågt under og efter besættelsen

Peer Schaldemose:
Mennesker i vrimlen.
223 sider, 12,75 kr.
Gyldendals forlag.

Det er Peer Schaldemoses første bog efter 6 års pause. En roman om en bondesøn, der bryder ud fra slægtens arbejde med jorden og slår sig ned i København som Skomager. Han bliver gift med Grete, der er født i byen. I ægteskabet fødes 5 pigebørn; men Grete er uheldig sammen med den ordknappe og påholdende skomager, der aldrig siger hende et godt og venligt ord, men kun har børnefødsler og slid og slæb at byde hende. Hun sprænges og går en dag bort, men den stædige skomager fører hjemmet videre, ikke af Kærlighed til børnene, men i trodsig pligtfølelse.

Man læser om børnenes mærkelige barndom og venskab med den mand, der blev årsag til, at deres mor gik bort, den forhutlede, vagabonderende sømand, som har alt det, som skomageren savnede, nemlig menneskelighed. Og senere følger man pigebørnene i deres ungdom og mere eller mindre vellykkede ægteskaber. Savnet af mor har præget dem alle. En af dem bliver i besættelsestiden draget ind i modstandsbevægelsen igennem den mand, hun gifter sig med. Men også det ægteskab går i stykker, hvorfor forstår man ikke, han var ellers god nok.

Den yngste af Pigebørnene er ty-skertøs under besættelsen.

Alt i alt en spændende og interessant bog om en slågt under og efter besættelsen.

HIST og HER

Hvem har været sammen med

belgieren Pierre de Tollenaere?

Den 10. december 1944 dræbte tyskerne den belgiske fange no. 6279, Pierre de Tollenaere i Neuengamme. Alle fanger i lejren var udkommanderet for at overvære henrettelsen. Inden han døde, råbte han: Leve friheden eller: Død over fascismen!

Hans enke kunne meget ønske at komme i forbindelse med danskere, der måtte have været sammen med hendes mand for at de kan give nærmere oplysninger om, hvordan han havde det i lejren, og måske gengive et og andet, han i fangenskab havde fortalt af interesse for hjemmet.

Man bedes sætte sig i direkte forbindelse med enken. Hendes adresse er: P. de Tollenaere, 21 Robert Buyck, Anderlecht, Bruxelles, Belgien.

Der var 9 arkitekter.

Ved en fejltagelse var arkitekt Ole Gruppe, M. A. A., ikke med i fortegnelsen over de arkitekter, der deltog i konkurrencen om udkast til mindesmærket for Folke Bernadotte. Hans udkast var overordentlig iderigt.

Det kan iøvrigt tilføjes, at arkitekt Johs. Hemming Theisen har fået til delt samme præmiebeløb som Bent Mackeprang, der vandt førsteprisen.

Mens der i dommerkomiteen var enighed om, at Bent Mackeprang og Gudmundsen-Holmgreens udkast var det bedste i billedhuggermæssig henseende, fandt man Theisens udkast bedst i arkitektonisk henseende.

Da alle de indbudte var arkitekter, har man med den vedtagne ordning ønsket at stille billedhuggere og arkitekter lige.

30 bogstaver på Belsen-muren.

Der er nu skabt klarhed i spørgsmålet om hvorvidt Danmarks navn kommer med på mindemuren i Belsen-lejren.

Der foreligger det tilfredsstillende tilbud, at vi kan få 30 bogstaver på muren for at fortælle nationerne, at også Danmark måtte ofre på dette sted i frihedskampen.

Bjergelund-Jensen

»Køb danske Textilvarer«

Bang & Pingel

Indeh. Rudolph Schmidt

DEN KONGELIGE PORCELAINSFABRIK
& FAJANCEFABRIKEN ALUMINIA A/S

Frihedskollegium**billigere end beregnet.**

Fjerde maj-kollegiet i Esberg har i den senere tid modtaget betydelige gaver, således en grønlandsgave fra Frihedsfonden på 20.000 kr. Endvidere viser det sig, at der bliver et overskud på byggeriet på mellem 25 og 30.000 kr., som vil blive brugt til kollegiets vedligeholdelse. Kollegiet har længe været fuldt belagt af uden- og indenbys ungdom.

Barak 14, stue 10.

Den 25. og 26. aug. holdt vor lille forening 14.10 sit årlige møde, det 7. i rækken. Vor kammerat, Hans Nissen, Langå, havde inviteret os alle, og han var en pragtfuld vært. Alle var mødt med undtagelse af læge Leth Sørensen, der var på sommerferie i udlandet. Damerne var med i år, og vi havde en pragtfuld tur. Om søndagen havde vi en udflugt over Randers, hvor vi på kirkegården så begravelsespladsen for besættelsestidens ofre og pladen over de, der ikke kom hjem. Jeg synes, at det er noget af det smukkeste, jeg har set. Derefter tog vi over Hvidsten til Mariager, for derfra at skilles for alle Vinde. Vor Stuepoet og -tegner, Jesper, havde medbragt et smukt sanghefte med gamle og nye produkter.

O. Olesen.

En frihedskæmper hædres.

En anonym giver har skænket 500 kroner til et æresminde for den kendte sabotør Josef (Tom) Søndergaard, der stiftede modstandsgruppen »Holger Danske» og ledede sprængningen af Forum for otte år siden, samt ca. 30 andre sabotager. — Beløbet er overdraget foreningen »Nationalt Værn» til fri anvendelse under den form, foreningen finder mest hensigtsmæssig. Man har da valgt at lade fremstille en sølvpokal med inskription samt et antal sølvplader, hvorom skytte- og forsvarsgrupper i Norden, fortrinsvis i Danmark, skal konkurrere ved en kapskydning en gang årlig. — Pokalen kan kun vindes for et år ad gangen og bliver således altid — vandrende.

Om Tom Søndergaard skriver en kendt redaktør og forfatter: »Tom var vor første soldat på en tid, der var fattig på danske soldater. Op til den 29. august gik han og hans håndfuld mænd ind for — af et overvundet land at skabe et kæmpende land; og de nåede det gennem afsavn, smerte og kamp. Tom blev Danmarks første storsabotør. Måske har ingen anden dansk haft så megen andel i den 29. august som Tom. Han blev den første uafrystelige flue, der satte sig på Hitlers næse».

Folke Bernadotte på frimærke.

Et særligt mindefrimærke for Folke Bernadotte for hans indsats som mægler i Palæstina vil blive udsendt af De forenede Nationer. Den af generalsekretær Trygve Lie nedsatte frimærkekomité har tænkt sig, at dette frimærke, som blev det første med enkelt persons billede, skal følge lige efter de 8 frimærkeværdier, som FN-serien omfatter, og som foruden værdiangivelsen skal bære De forenede Nationers navn på engelsk, fransk, spansk, russisk og kinesisk.

Det tyske flygtningeproblem.

I bladet »Spektrum» behandler den norske arkitekt Odd Nansen det tyske flygtningeproblem og retter en flammende opfordring til at tage fat på det tyske flygtningeproblem og få det løst. Han har selv villet forelægge problemet for FN, men stødte på modstand. »Det er for tidligt at gøre noget ved den sag», sagde man. »Nej, svarer Nansen, »det er snarere ved at blive for sent. Jeg har lært noget af de onde år i koncentrationslejrene. Jeg har lært, hvor forfærdende hurtigt undergangen af det menneskelige sind foregår, hvor uhyggeligt hurtigt et gennemsnitsmenneske kan blive forvandlet fra et godt, pålideligt og værdigt menneske — til et egoistisk, umoralsk, grusomt og farligt dyr. Jeg lærte, hvorledes slige dyr på kort tid kunne gøre en hel lejr på titusinder af mennesker til et lovløst, rædselsfuldt helvede af et samfund. Og det er altså det, der stadigvæk får lov at ske i Europas hjerte. Det vil i sidste instans komme til at gå ud over os alle». — »Det gælder os alle», hedder artiklen.

Beretning fra kunstnerisk udvalg.

Modstandsbevægelsens kunstneriske udvalg har udsendt et særtryk af tidsskriftet »Arkitekten» med en illustreret artikel af udvalgsmedlem, arkitekt Peter Koch om udvalgets arbejde, samt en gennemgang af 46 sager, udvalget i større eller mindre grad har haft med at gøre. Opgaverne har været mangeartede — lige fra større anlæg og monumenter til beskedne mindeplader, og ligeledes har det været varierende, i hvor høj grad udvalget har haft indflydelse på det endelige resultat. Særtrykket indeholder endvidere en artikel om mindelunden i Ryvangen.

PIGTRAAD

Organ for og udgivet af Kammeraternes Hjælpefond. Udkommer med 12 numre årligt. Abonnement 12 kr. pr. år. (Girokonto 780 kan benyttes ved bestilling af abonnement).

SEKRETARIAT

Ekspedition, abonnements- og annonceafdeling, Ordrup Jagtvej 175, Charlottenlund (kontortid 9—12,30). Telefon: Ordrup 5075.

Annoncer, der ønskes indrykket i bladet, må være kontoret i hænde senest den 20. i foregående måned.

REDAKTION

Ansvarshav. redaktør: Kommunalråder Johs. Fosmark, Slagelsegade 9, 2., København Ø. Telefon: Øbro 8537 (traffes bedst 17—18).

Indlæg, artikler, meddelelser, breve fra læserne m. v., der ønskes optaget i bladet, må være redaktionen i hænde senest den 25. i foregående måned. Redaktionsudvalg: Seminarieførster Paul Holt, kaptajn Aage Eifer, pastor Poul Riis.

FORRETNINGSFØRER

Arkitekt H. Kornbeck, Ordrup Jagtvej 137, Charlottenlund. Telefon: Ordrup 5075.

TRYKKERI

Hak Jørgensens Bogtrykkeri, Ejby pr. Glostrup. Telefon: Ejbylille 481.

Klicheer: Persson's Cliché-Anstalt, København. Papir: A/S V. Crone & Møller, København.

MEMLEAF
FORENINGEN AF DANSKE
UGEBLADE, FAGBLADE OG TIDSSKRIFTER